

BEZPIECZEŃSTWO 2014 nr 2 (XV)
TEORIA I PRAKTYKA**Ireneusz Kobus***

Straż Leśna w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego

W systemie bezpieczeństwa kraju wyodrębnia się system bezpieczeństwa wewnętrznego. Składa się on z organów władzy i administracji publicznej¹, metod i sposobów działania związanych z ochroną porządku konstytucyjnego, życia i zdrowia obywateli, majątku narodowego – przed bezprawnymi działaniami, a także skutkami klęsk żywiołowych i katastrof technicznych. Jego zadaniem jest zapewnienie bezkonfliktowego rozwoju społeczeństwa poprzez utrzymanie zdolności do odpowiedniego reagowania w przypadkach wystąpienia: zagrożeń porządku publicznego lub konstytucyjnego, katastrof, klęsk lub innych zdarzeń mogących spowodować sytuację kryzysową². Problematyką bezpieczeństwa wewnętrznego w zakresie kierowania i koordynacji zajmują się RM, centralne organy administracji rządowej, wojewoda, starosta oraz wójt (burmistrz, prezydent miasta)³. Natomiast likwidacja zagrożeń należy do kompetencji instytucji podległych tym organom, funkcjonujących w ramach różnych podsystemów bezpieczeństwa w tym publicznego, do którego zalicza się m.in. Straż Leśną (SL)⁴.

Zgodnie z art. 45 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach⁵ (u.l.) w Państwowym Gospodarstwie Leśnym Lasy Państwowe, zwanym przez ustawodawcę

* Nadkomisarz dr, Wyższa Szkoła Policji w Szczepanie.

¹ Na temat terenowych organów administracji rządowej zajmującej się bezpieczeństwem zob. np. K. Rajchel, *Terenowe organy administracji rządowej i samorządowej, ich rola w ochronie porządku i bezpieczeństwa (wybrane zagadnienia)*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne we współczesnym państwie*, Rzeszów 2008, s. 179–198.

² *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, red. B. Wiśniewski, S. Zalewski, Bielsko-Biała 2006, s. 90.

³ Na temat niektórych uprawnień wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zob. np. I. Kobus, I. Dziugiel, *Compendium samorządowca (wójta, burmistrza, prezydenta miasta, radnego)*, Szczepno 2011, s. 154–171. Zob. również G. Rydlewski, *Kształt systemu instytucjonalnego bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulkowski, M. Brzeziński, Warszawa 2009, s. 133 i n.

⁴ *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, s. 97–98.

⁵ Dz.U. 2011 r., nr 12, poz. 59, ze zm.

Lasami Państwowymi⁶, funkcjonują umundurowani pracownicy SL, pośród których art. 47 tej ustawy wyodrębnia grupę strażników. SL kieruje Główny Inspektor SL podporządkowany Dyrektorowi Generalnemu Lasów Państwowych, powoływanemu i odwoływanemu przez ministra właściwego do spraw środowiska (art. 33 ust. 2 u.l.). Jednostkami SL w Lasach Państwowych są: 1) posterunki w nadleśnictwach podporządkowane nadleśniczemu; 2) grupy interwencyjne w regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych.

Ustalenie zakresu działania SL w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego wymaga precyzyjnego określenia zadań, którymi ma się ona zajmować, oraz wskazania katalogu uprawnień, z których może ona korzystać, realizując te zadania. Interpretując stosowne przepisy, należy brać pod uwagę, że w art. 7 Konstytucji⁷ sformulowano zasadę legalizmu, która zobowiązuje organy władzy publicznej do działania na podstawie i w granicach prawa⁸. Zgodnie z nią wszelka działalność władcza każdego organu władzy publicznej, powinna opierać się na wyraźnie sformułowanym przepisie prawnym⁹. Kompetencji organu nie można domniemywać, nawet gdyby konkretne działanie było wskazane ze względu na ochronę wartości konstytucyjnych¹⁰.

Art. 47 ust. 1 w zw. z art. 45 ust. 1 pkt 3 u.l. do zadań strażników SL zalicza: zwalczanie przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywanie innych zadań w zakresie ochrony mienia. Precyzyjne ustalenie zakresu tak określonych zadań wymaga opracowania katalogu typów czynów zabronionych godzących w wymienione dobra oraz wykorzystywanej w związku z tym siatki pojęciowej.

Podstawowym określeniem wyznaczającym sferę zadań strażników SL jest „szkodnictwo leśne”. Zapewne ze względu na nieostry zakres nie jest ono zdefiniowane przez ustawodawcę. Jednakże należy podkreślić, że interpretacja tego pojęcia na potrzeby ustalenia zadań SL nie powinna być rozszerzająca, ponieważ wiąże się ona ze stosowaniem uprawnień, które mogą wkraczać w sferę wolności i netykalności człowieka – tylko w sytuacjach wyraźnie w prawie przewidzianych¹¹.

Pojęcie „szkodnictwo leśne” nie występuje w ustawach w związku z przestępstwami. Zarówno k.k.¹², jak i inne ustawy nie zawierają przestępstw, których przedmiotem ochrony byłby las jako taki. W k.k. w związku z lasem pozostaje tylko jedno przestępstwo – stypizowane w art. 290. Polega ono na umyślnym wyrębie drzewa w lesie o wartości przekraczającej 75 zł w celu jego przywłaszczenia. Jednakże jest to przestępstwo przeciwko mieniu, gdzie las jest jedynie miejscem, w którym może ono być popełnione. Z uwagi na zamieszczenie tego przestępstwa w części k.k. poświęconej ochronie mienia trudno potraktować je jako godzące w las – „szkodnictwo

⁶ Na temat statusu prawnego Lasów Państwowych zob. np. M. Tyburek, *Status prawny i zadania Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe*, [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2011, s. 118 i n.

⁷ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).

⁸ J. Sobczak, *Zasada demokratycznego państwa prawa*, [w:] *Polskie prawo konstytucyjne*, red. W. Skrzydło, Lublin 2006, s. 110.

⁹ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 57.

¹⁰ Uchwała z dnia 10 maja 1994 r. W 7/94, OTK 1994, Nr 1, poz. 23.

¹¹ Art. 31 ust. 2 Konstytucji nakazuje każdemu szanować wolności i prawa innych oraz zakazuje zmuszania osoby do czynienia tego, czego jej prawo nie nakazuje. Zob. komentarz do tego art. P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2000, s. 48.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 1997 r. Nr 88, poz. 553, ze zm.).

leśne". Jednakże do zadań SL należy, jak już powyżej wspomniano – także ochrona mienia Lasów Państwowych, a więc również drzewa w lesie znajdującym się w ich zarządzie, co przesądza, że przestępstwo z art. 290 k.k. należy także do właściwości SL, z tym że nie jako zadanie z zakresu zwalczania „szkodnictwa leśnego”.

Natomiast pojęcie „szkodnictwo leśne” występuje w prawie wykroczeń. Jego zakres obejmuje niektóre czyny opisane w rozdziale XIX k.w.¹³, tj. zawarte w: art. 148, art. 149 oraz w art. 151 – art. 166, które dla odpowiedzialności sprawcy, w zależności od konkretnego przepisu, wymagają realizacji czynu „w lesie” lub „na gruncie leśnym”. Pomijając wątek odpowiedzialności za wymienione wykroczenia – z punktu widzenia zadań SL konieczne jest sprecyzowanie tych pojęć („las”, „grunt leśny”), gdyż wyznaczają one zakres jej działania. Ponieważ k.w. nie zawiera definicji omawianych pojęć, celowe wydaje się skorzystanie w tym względzie z innych ustaw, które – chociaż tylko na swoje potrzeby – je definiują¹⁴.

Tak więc lasem w rozumieniu art. 3 u.l. jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony, który jest przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowi rezerwat przyrody lub wchodzi w skład parku narodowego albo został wpisany do rejestru zabytków, a także grunt związany z gospodarką leśną, zajęty pod wykorzystywane dla potrzeb gospodarki leśnej: budynki i budowle, urządzenia melioracji wodnych, linie podziału przestrzennego lasu, drogi leśne, tereny pod liniami energetycznymi, szkółki leśne, miejsca składowania drewna, a także wykorzystywane na parkingi leśne i urządzenia turystyczne. Natomiast gruntem leśnym w rozumieniu art. 2 ust 2, ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹⁵ jest grunt: 1) określony jako las w przepisach o lasach; 2) zrekultywowany dla potrzeb gospodarki leśnej; 3) pod drogami dojazdowymi do gruntów leśnych. Jak wynika z przytoczonych definicji, zakres desygnatów pojęcia „grunt leśny” jest szerszy niż pojęcia „las”.

Ponadto o lesie wspomina się także w art. 82 § 2 pkt 10, § 3 i § 4 k.w. oraz w art. 120 § 1 k.w. Przepisy tych artykułów znajdują się w rozdziałach X i XIV, tj. chroniących odpowiednio bezpieczeństwo osób i mienia oraz mienie. Las jako element przyrody nie stanowi przedmiotu ochrony w tych rozdziałach, dlatego omawiane wykroczenia trudno zaliczyć do kategorii szkodnictwa leśnego.¹⁶

Jednakże do zadań SL należy – podobnie jak w przypadku omówionego wcześniej przestępstwa z art. 290 k.k. – także ochrona mienia Lasów Państwowych, a więc również drzewa w lesie (przed zaborem, zniszczeniem) znajdującym się w ich zarządzie, co oznacza, że ściganie tych wykroczeń należy również do właściwości SL – jako zadanie z zakresu ochrony mienia.

Do zadań SL należy także zwalczanie przestępstw i wykroczeń przeciwko ochronie przyrody. Przestępstwa przeciwko ochronie przyrody znajdują się w art. 127a – art. 128a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁷ oraz w art. 181

¹³ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (Dz.U. 2010 r., nr 46, poz. 275, ze zm.).

¹⁴ Zob. M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2005, wyd. 3, s. 745.

¹⁵ Dz.U. 2004 r., nr 121, poz. 1266, ze zm.

¹⁶ Odmienne np. M. Tyburek, *Status prawny Służby Leśnej oraz Straży Leśnej*, [w:] *Wybrane problemy prawa leśnego*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2011, s. 160.

¹⁷ Dz.U. 2009 r., nr 151, poz. 1220, ze zm.

– art. 188 k.k. – zawartych w rozdziale XXII zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko środowisku”. Ze względu na konstrukcję znamion tych przestępstw (np. „zniszczenie w świecie roślinnym lub zwierzęcym”, „zmniejszenie wartości przyrodniczej”) należy przyjąć, że pomimo takiego tytułu rozdziału znajdują się w nim również przestępstwa przeciwko ochronie przyrody. Natomiast wykroczenia przeciwko ochronie przyrody znajdują się tylko w art. 127 i art. 131 wymienionej ustawy (o ochronie przyrody), gdyż k.w. takowych nie zawiera.

Realizacja zadania SL polegającego na zwalczaniu przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody implikuje następstwo w postaci ochrony mienia objętego realizowanymi w tym zakresie czynnościami. W zdecydowanej większości będzie to mienie pozostające w zarządzie Lasów Państwowych. Jednakże nie można wykluczyć, że inne mienie – niejako przy okazji – także będzie chronione na skutek działań SL (np. las prywatny, samochód prywatny pozostawiony na parkingu leśnym).

Do zadań SL zgodnie z art. 45 ust. 1 pkt 3 u.l. należy także wykonywanie innych zadań w zakresie ochrony mienia. Wydaje się, że to zadanie dotyczy wyłącznie mienia będącego w zarządzie Lasów Państwowych, którego ochronę organizuje nadleśniczy (art. 35 ust. 1 pkt 4 u.l.). Realizacja tego zadania polega na przeciwdziałaniu zdarzeniom (w tym czynom zabronionym), których skutki mogą dotknąć wskazane powyżej mienie, tj. spowodować jego utratę, uszkodzenie, zniszczenie lub uczynienie niezdatnym do użytku. Wspomniane przeciwdziałanie obejmuje zarówno zapobieganie, jak i ograniczanie negatywnych skutków zdarzeń, które spowodowały zagrożenie.

W omawianej kategorii zadań SL (z zakresu ochrony mienia Lasów Państwowych) mieszczą się przede wszystkim przestępstwa zamieszczone w art. 278 § 1–3, art. 279 § 1, art. 280, art. 281, art. 282 (także w wypadku określonym w art. 283 k.k.) oraz w art. 284, art. 286, art. 288 § 1 i 2, art. 289, art. 290, art. 291, art. 292 (także w wypadku określonym w art. 294 k.k.), a ponadto przestępstwa chroniące mienie wielkiej wartości Lasów Państwowych (zob. art. 115 § 6 k.k.) zamieszczone w art. 163, art. 164, art. 165, art. 168 (w zw. z art. 163 § 1 lub 165 § 1), art. 172 k.k. Do omawianej kategorii należy zaliczyć także wykroczenia godzące w mienie Lasów Państwowych zawarte w: art. 119, art. 120, art. 122, art. 124, art. 126 i art. 127 k.w.¹⁸

W świetle art. 47 ust. 2 u.l. strażnicy SL przy wykonywaniu swych zadań mają prawo do: 1) legitymowania osób podejrzanych o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia, jak również świadków przestępstwa lub wykroczenia, w celu ustalenia ich tożsamości; 2) nakładania oraz pobierania grzywien, w drodze mandatu karnego, w sprawach i w zakresie określonych odrębnymi przepisami; 3) zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu na obszarach leśnych oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, w celu sprawdzenia ładunku oraz przeglądania zawartości bagaży, w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary; 4) przeszukiwania pomieszczeń i innych miejsc, w przypadkach uzasadnionego podejrzenia o popełnienie przestępstwa, na zasadach określonych w k.p.k.¹⁹; 5) ujęcia na gorącym uczynku sprawcy przestępstwa lub wykroczenia albo w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa oraz jego doprowadzenia do Policji; 6) odbierania za pokwitowaniem przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub wykro-

¹⁸ Zob. także art. 130 k.w.

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U. nr 89, poz. 555, ze zm.).

czenia oraz narzędzi i środków służących do ich popełnienia; 7) prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania aktów oskarżenia w postępowaniu uproszczonym, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, w trybie i na zasadach określonych w k.p.k.; 8) prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia oraz udziału w rozprawach przed „kolegium do spraw wykroczeń”²⁰ w charakterze oskarżyciela publicznego i wnoszenia środków zaskarżenia do sądów rejonowych od rozstrzygnięć „kolegium”²¹ w sprawach zwalczania wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego; 9) noszenia broni palnej długiej i krótkiej lub gazowej oraz ręcznego miotacza gazowego; 10) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, zwracania się o taką pomoc do jednostek gospodarczych, organizacji społecznych, jak również w nagłych przypadkach do każdego obywatela o udzielenie doraźnej pomocy, na zasadach określonych w ustawie o Policji (u.p.)²². Powyższe uprawnienia (z wyjątkiem prawa noszenia broni palnej długiej i krótkiej lub gazowej oraz ręcznego miotacza gazowego) przysługują także nadleśniczemu, jego zastępcy oraz inżynierowi nadzoru, leśniczemu i podleśniczemu (art. 48 u.l.).

Wymienione „narzędzia”, którymi dysponują strażnicy SL, mają różne zastosowanie do realizacji poszczególnych jej zadań, tzn. nie każde uprawnienie nadaje się do realizacji każdego zadania. Dlatego celowe wydaje się dokonanie odpowiedniego w tym zakresie przyporządkowania²³.

Legitymowanie osoby przez strażnika SL (w celu ustalenia jej tożsamości) może być podjęte zarówno wobec osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa lub wykroczenia jak i ich świadka. Katalog przestępstw i wykroczeń w związku, z którymi strażnik SL może dokonać legitymowania jest wyznaczony zakresem jego zadań. Oznacza to, że mieszczą się w nim tylko te czyny zabronione, które zostały wymienione powyżej (tj. w części poświęconej tym zadaniom) niezależnie od tego czy strażnik SL może je ścigać. Z mocy art. 47 ust. 7 u.l. do legitymowania osoby przez strażnika SL stosuje się odpowiednio przepisy u.p., tj. jej art. 15 ust. 1 pkt 1, ust. 6 oraz ust. 8. Ten ostatni przepis zawiera delegację ustawową do określenia rozporządzeniem m.in. czynności legitymowania. Realizuje ją rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów²⁴, gdzie procedura legitymowania jest uregulowana w rozdziale 2 (§ 4–7).

Nakładanie oraz pobieranie grzywien, w drodze mandatu karnego przez strażnika SL odbywa się w sprawach i w zakresie określonym odrębnymi przepisami niż u.l. Tymi przepisami są przede wszystkim²⁵ art. 95 § 4 k.p.w.²⁶ i wydane na jego podstawie roz-

²⁰ Od dnia 17 października 2001 r. w sprawach o wykroczenia orzeka w pierwszej instancji sąd rejonowy – zob. art. 9 k.p.w.

²¹ *Ibidem*.

²² Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 2011 r., nr 287, poz. 1687, ze zm.). Zob. komentarz do tych uprawnień – B. Rakoczy, *Ustawa o lasach*, Komentarz, Warszawa 2011, s. 238 i n.

²³ Zobacz np. podział uprawnień SL zaproponowany w: M. Tyburek, *Status prawny Służby Leśnej oraz Straży Leśnej*, op. cit., s. 155.

²⁴ Dz.U. 2005 r. nr 141, poz. 1186.

²⁵ Zob. również rozporządzenia prezesa Rady Ministrów: 1) z dnia 22 lutego 2002 r. w sprawie nakładania grzywien w drodze mandatu karnego (Dz.U., nr 20, poz. 201, ze zm.); 2) z dnia 24 listopada 2003 r. w sprawie wysokości grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń (Dz.U. nr 208, poz. 2023, ze zm.).

²⁶ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2008 r., nr 133, poz. 848, ze zm.).

porządzenie ministra środowiska z dnia 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego²⁷. Jak z niego wynika, strażnicy SL są uprawnieni do nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego za wykroczenia określone w: 1) art. 81, art. 82 § 1 pkt 7 i 9 oraz § 2, art. 148 § 1, art. 149, art. 152 § 1, art. 153 § 1, art. 154 § 1 i 2, art. 155 § 1, art. 156 § 1, art. 159, art. 161, art. 162 § 1 i art. 163 – art. 166 k.w.; 2) art. 59 ust. 1 pkt 1, 4 i 7 ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody²⁸; 3) art. 51 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie²⁹. Ostatni z wymienionych przepisów mieści się w zakresie właściwości strażnika SL na podstawie art. 47 ust. 8 u.l., w którym (przy wykonywaniu obowiązków służbowych na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Lasy Państwowe) przyznano mu m.in. uprawnienia Państwowej Straży Łowieckiej w zakresie zwalczania kłusownictwa.

Możliwość zatrzymywania i dokonywania kontroli środków transportu przez strażnika SL jest ograniczona do obszarów leśnych oraz ich bezpośredniego sąsiedztwa (art. 47 ust. 2 pkt 3 u.l.). Celem tych czynności jest sprawdzenie ładunku oraz przeglądanie zawartości bagaży, co może nastąpić wyłącznie w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary. Takim czynem jest czyn mogący stanowić przestępstwo lub wykroczenie mieszczące się w zakresie zadań SL, które może ona zwalczać niezależnie od przysługujących jej w tym zakresie uprawnień ścigania karnego. Z mocy art. 47 ust. 7 u.l. – strażnik SL dokonuje tej czynności podobnie jak legitymowania – stosując odpowiednio przepisy u.p., tj. jej art. 15 ust. 1 pkt 5 i ust. 6 oraz ust. 8, a ponadto rozdział 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów³⁰ wydane na podstawie ostatniego z wymienionych przepisów. Warto w tym miejscu odnotować, że u.p. nie zawiera przepisów określających tryb zatrzymywania środków transportu, co oznacza, że zastosowanie jej w tym zakresie przez strażnika SL jest niemożliwe. Policja zatrzymuje środki transportu, stosując przepisy prawa o ruchu drogowym. Natomiast w razie niezatrzymania się pojazdu może ona zastosować techniczne środki przymusu przeznaczone do zatrzymywania pojazdów, określone w u.p. Z powodu braku stosownych przepisów w zakresie zatrzymywania pojazdów strażnik SL mógłby wykorzystać nadane jej w tym zakresie uprawnienie zamieszczone w art. 6 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. prawo o ruchu drogowym³¹.

Uprawnienie do przeszukiwania pomieszczeń i innych miejsc, w przypadkach uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, na zasadach określonych w k.p.k. – zamieszczone w art. 47 ust. 2 pkt 4 u.l. – jest ograniczone tylko do przestępstw. Należy w tym miejscu odnotować, że art. 44 § 1 k.p.w. zawiera treść, która sugeruje, że nadaje on uprawnienie do przeszukania także organowi prowadzącemu czynności

²⁷ Dz.U. nr 174, poz. 1432, ze zm.

²⁸ Dz.U. z 2001 r., nr 99, poz. 1079, ze zm. Ustawa ta utraciła moc z dniem 1 maja 2004 r., co oznacza, że strażnicy SL nie mają już prawa nakładania mandatów na jej podstawie.

²⁹ Dz.U. z 2005 r., nNr 127, poz. 1066, ze zm.

³⁰ Dz.U. z 2005 r., nr 141, poz. 1186.

³¹ Dz.U. z 2012 r., poz. 1137, ze zm.

sprawdzające. Strażnik SL na podstawie w art. 47 ust. 2 pkt 8 u.l. ma uprawnienie do ich prowadzenia. Dlatego należy przyjąć, że jest on również uprawniony do dokonania przeszukania (z tym, że tylko pomieszczeń lub innych miejsc) w toku realizowanych przez siebie czynności wyjaśniających, ponieważ ma on uprawnienie do przeszukiwania w trybie k.p.k. w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa³². Pozbawianie go tego prawa w sprawach o wykroczenie, tylko z uwagi na niezamieszczenie o tym stosownej wzmianki w u.l. – wydaje się nieracjonalne³³.

Katalog przestępstw i wykroczeń, w związku z którymi strażnik SL jest uprawniony do prowadzenia (odpowiednio) dochodzenia lub czynności wyjaśniających – jest węższy niż katalog takich czynów, które może on zwalczać. W związku z tym nasuwa się pytanie: czy może on dokonać przeszukania w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie, którego sam nie może ścigać? Z uwagi na rozdzielenie przez ustawodawcę uprawnienia do prowadzenia dochodzenia lub czynności wyjaśniających od uprawnienia do przeszukania – należy udzielić odpowiedzi twierdzącej: strażnik SL może prowadzić przeszukanie w zakresie pełnego katalogu przestępstw i wykroczeń, które może on zwalczać, niezależnie od tego, czy może je ścigać w rozumieniu przepisów proceduralnych o przestępstwo lub wykroczenie. Należy jednak pamiętać, że komentowane przeszukanie może nastąpić jedynie przy spełnieniu ogólnych warunków przeszukania określonych w art. 219 k.p.k. – dla przestępstw lub w art. 44 k.p.w. – dla wykroczeń. W zakresie, w jakim strażnik SL nie jest uprawniony do dalszego prowadzenia postępowania – powinien wystąpić o zatwierdzenie przeszukania dokonanego na podstawie jego własnej decyzji i przekazać sprawę do dalszego prowadzenia organowi właściwemu (Policji, prokuratorowi). W sprawach o przestępstwa takie przeszukanie powinno być potraktowane jako dokonane w niezbędnym zakresie (art. 308 k.p.k.), oczywiście, o ile było ono dopuszczalne, a w sprawach wykroczenia – jako jedna z czynności wyjaśniających³⁴.

Prawo ujęcia na gorącym uczynku sprawcy przestępstwa lub wykroczenia albo w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa oraz jego doprowadzenie do Policji jest zawarte dla strażników SL w art. 47 ust. 2 pkt 5 u.l. Uprawnienie to jest niewątpliwie zatrzymaniem osoby w rozumieniu Konstytucji i niektórych zobowiązań międzynarodowych Polski. Ma ono charakter administracyjny, tj. nie zalicza się go do czynności procesowych, wykonywanych w postępowaniach karnych prowadzonych w związku z czynami zabronionymi pod groźbą kary. Omawiane ujęcie polega na faktycznym pozbawieniu osoby wolności w zakresie przemieszczania się. Katalog przestępstw i wykroczeń, w związku z którymi może być ono stosowane, został przedstawiony w części poświęconej zadaniom SL. Należą do niego wszystkie z wymienionych tam czynów zabronionych, niezależnie od tego, czy strażnik SL może je ścigać w rozumieniu przepisów proceduralnych.

Komentowane ujęcie jest dopuszczalne jedynie na gorącym uczynku popełnienia przestępstwa (wykroczenia) lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, natomiast już nie wykroczenia. Ogólnie rzecz ujmując, gorący uczynek to czas realizacji znamion przestępstwa lub wykroczenia. Natomiast czasokres

³² Por. M. Tyburek, *Status prawny Służby Leśnej oraz Straży Leśnej*, op. cit., s. 153 i 154.

³³ I. Kobus, I. Dziugiel, *Straż Leśna łowiecka Rybacka Parku – Szczytno 2008*, s. 815.

³⁴ *Ibidem*, s. 816.

określony jako „pościg bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa” to nieprzerwany czas mierzony od momentu zakończenia „gorącego uczynku” do momentu zatrzymania sprawcy albo do momentu, gdy nieprzerwany pościg stał się bezprzedmiotowy z uwagi na niemożliwość ustalenia miejsca przebywania lub przemieszczania się sprawcy³⁵.

Poza „gorącym uczynkiem” lub „pościgiem podjętym bezpośrednio po...” nie ma innych przesłanek dopuszczalności ujęcia (doprowadzenia, zatrzymania), np. istniejących dodatkowo obaw ucieczki lub ukrycia się lub zatarcia śladów³⁶ bądź stwarzania zagrożenia dla dobra chronionego prawem³⁷, co oznacza, że strażnik jest w bardzo korzystnej sytuacji decyzyjnej, gdyż ustawodawca nie wymaga od niego specjalnego uzasadniania potrzeby zastosowania tego środka przymusu. Ustawodawca natomiast wymaga doprowadzenia ujętego do Policji, przy czym nie określił, że ma to nastąpić niezwłocznie, co z uwagi na to, że strażnik SL może wykonywać niektóre dowodowe czynności procesowe – wydaje się uzasadnione. Oczywiście również nic nie stoi na przeszkodzie zwolnieniu zatrzymanego przed doprowadzeniem do Policji, w sytuacji gdy dalsze jego przetrzymywanie nie jest już zasadne³⁸.

Kończąc wątek pozbawienia osoby wolności przez strażnika SL, warto odnotować, że może on także korzystać z ujęć obywatelskich, dotyczących przestępstw (art. 243 § 1 k.p.k.) lub wykroczeń (art. 45 § 2 k.p.w.)³⁹.

Kolejnym uprawnieniem strażnika SL zawartym w art. 47 ust. 2 pkt 6 u.l. jest możliwość odbierania za pokwitowaniem przedmiotów pochodzących z przestępstwa lub wykroczenia oraz narzędzi i środków służących do ich popełnienia. Jest to uprawnienie natury administracyjnej, inne niż podobna czynność procesowa – zatrzymania (odebrania) rzeczy przewidziana w art. 217 k.p.k., którą również może stosować strażnik SL. Może być ono stosowane do wszystkich przestępstw i wykroczeń, które strażnik SL ma zwalczać, niezależnie od tego czy przysługuje mu prawo ich ścigania w rozumieniu przepisów procesowych. Komentowane uprawnienie nie zawiera połączonych z nim rozwiązań gwarancyjnych (takich jak obowiązek zatwierdzania czynności przez sąd lub prokuratora) chroniących osoby, wobec których jest podejmowane przed ewentualnymi nadużyciami strażnika SL, dlatego w celu jego realizacji niedopuszczalne jest stosowanie przymusu bezpośredniego. Oznacza to, że może być ono realizowane tylko wówczas, gdy osoba, od której „odbiera się” rzeczy – dobrowolnie je wyda, a przynajmniej nie protestuje i nie kwestionuje legalności, zasadności lub prawidłowości tej czynności strażnika oraz przyjmie pokwitowanie. Jeżeli strażnik SL nie może zrealizować komentowanego uprawnienia bez stosowania przymusu bezpośredniego, to powinien przystąpić do czynności procesowej odebrania rzeczy wskazanej w art. 217 § 5 k.p.k. (w przypadku popełnienia przestępstwa) lub w art. 44 k.p.w. (w przypadku popełnienia wykroczenia)⁴⁰.

³⁵ Zob. komentarz zatrzymania społecznego gdyż jego przesłanki są takie same. Np. *ibidem*, s. 787.

³⁶ Zob. art. 244 § k.p.k.

³⁷ Zob. art. 15 ust. 1 pkt 3 u.p.

³⁸ I. Kobus, I. Dziugiel, *Straż...*, s. 783–784.

³⁹ Szerzej np. *idem*, *Zatrzymanie, ujęcie, doprowadzenie, sprowadzenie osoby*, Szczepko 2006, s. 26–35.

⁴⁰ I. Kobus, I. Dziugiel, *Straż...*, s. 798–799.

Uprawnienie strażnika SL do prowadzenia dochodzeń oraz wnoszenia i popierania aktów oskarżenia (w trybie i na zasadach określonych w k.p.k.) jest ograniczone do postępowania uproszczonego, jeżeli przedmiotem przestępstwa jest drewno pochodzące z lasów stanowiących własność Skarbu Państwa (art. 47 ust. 2 pkt 7 u.l.⁴¹). Oznacza to, że w zakresie właściwości SL mieszczą się następujące przestępstwa z k.k. (których wartość drewna nie przekracza 100 tys zł)⁴² – zawarte w: art. 278 § 1–§ 3, art. 279 § 1, art. 284 § 1–§ 3, art. 286 § 1–§ 3, art. 288 § 1 i § 2, art. 290 § 1, art. 291 i art. 292 k.k., a ponadto wypadki mniejszej wagi przestępstw zawarte w: art. 280 § 1, art. 281, art. 282 k.k. (art. 283 k.k.). Omawiane uprawnienie strażnika SL do prowadzenia dochodzenia (w trybie i na zasadach k.p.k.), samo w sobie nie zawiera uprawnień do zatrzymania osoby lub jej przeszukania. Możliwość realizacji tych czynności przez strażnika SL zależy od istnienia innych przepisów ustawowych nadających mu takie uprawnienia i aktualnie sprowadza się do przypadków przewidzianych w art. 47 ust. 2 pkt 4 i 5 u.l.

Zawarte w art. 47 ust. 2 pkt 8 u.l. uprawnienie strażnika SL do prowadzenia postępowania w sprawach o wykroczenia oraz udziału w rozprawach przed kolegium do spraw wykroczeń w charakterze oskarżyciela publicznego i wnoszenia środków zaskarżenia do sądów rejonowych od rozstrzygnięć kolegium w sprawach wykroczeń – ogranicza się do wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego. Należą do nich wykroczenia zawarte w: art. 148 i art. 149 oraz w art. 151 – art. 166 k.w., które zostały popełnione w zależności od konkretnego przepisu – „w lesie” lub „na gruncie leśnym”. Wydaje się, że należy przyjąć, że komentowane uprawnienie przysługuje strażnikowi SL także w stosunku do tzw. czynów przepołowionych zawartych w: art. 119, art. 120, art. 122 i art. 124 k.w. – gdy przedmiotem wykroczenia jest drewno pochodzące z lasu stanowiącego własność Skarbu Państwa. Co prawda, nie wyrażono tego wprost w ustawie, ale za takim stanowiskiem przemawia interpretacja „z większego na mniejsze” oraz istota czynów przepołowionych, których elementem przesądzającym o tym, czy dany czyn stanowi przestępstwo, czy wykroczenie, jest wartość mienia – w tym wypadku wartość drewna z lasu należącego do Skarbu Państwa⁴³.

Strażnik SL ma prawo noszenia broni palnej długiej i krótkiej lub gazowej oraz ręcznego miotacza gazowego (art. 47 ust. 2 pkt 8 u.l.). Jest ono powiązane z prawem stosowania środków przymusu bezpośredniego, o których mowa w art. 47 ust. 3 i ust. 5 u.l., tj. siły fizycznej (przez zastosowanie chwytów obezwładniających oraz podobnych technik obrony lub ataku), pałki gumowej służbowej, chemicznych środków obezwładniających (w postaci ręcznego miotacza gazu i broni gazowej), kajdanek, psa służbowego i broni palnej. W wymienionych przepisach czytamy, że strażnik SL może użyć tych środków wobec osób uniemożliwiających wykonywanie przez niego czynności określonych w ustawie, z tym, że broni palnej tylko wówczas gdy zastosowanie pozostałych środków przymusu bezpośredniego jest niewystarczające i tylko: 1) w celu odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie własne lub innej osoby; 2) przeciwko osobie, która wezwana do natychmiastowego porzucenia broni lub

⁴¹ Art. 47 ust. 1 pkt 7 u.l. jest zgodny z art. 471 k.p.k. i art. 2 Konstytucji, zob.: 1) wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 maja 1999 r. P 10/98 (Dz.U. Nr 49, poz. 497); 2) postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1999 r. V KKN 85/99, OSNKW 1999/9-10/64.

⁴² Zob. art. 325b § 1 k.p.k.

⁴³ I. Kobus, I. Dziugiel, *Straż...*, s. 738.

innego niebezpiecznego narzędzia, nie zastosuje się do tego wezwania, a jej zachowanie wskazuje na bezpośredni zamiar ich użycia przeciwko niemu lub innej osobie; 3) przeciwko osobie, która usiłuje przemocą odebrać broń. Użycie broni palnej powinno następować w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę osobie, przeciwko której użyto broni, i nie może ono zmierzać do pozbawienia jej życia, a także narażać na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia innych osób, natomiast pozostałe środki przymusu powinny możliwie najmniej naruszać nietykalność osoby, wobec której zostały zastosowane, oraz odpowiadać potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i zmierzać do podporządkowania się osoby wydanym poleceniom (art. 47 ust. 3a, ust. 4 i ust. 6 u.l.). Do stosowania przez strażnika SL wymienionych środków przymusu stosuje się odpowiednio przepisy u.p., tj. jej art. 16 ust. 4 i art. 17 ust. 4 oraz rozp. Rady Ministrów, wydanych na ich podstawie: 1) z dnia 17 września 1990 r. w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego⁴⁴; 2) z dnia 19 lipca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu postępowania przy użyciu broni palnej przez policjantów oraz zasad użycia broni palnej przez oddziały i pododdziały zwarte Policji (rozdział 2)⁴⁵. Strażnik SL może korzystać z uprawnienia do stosowania przymusu podczas czynności służbowych, z tym że wymaga ono uwzględnienia istnienia obowiązków prawnych osoby, wobec której ewentualny przymus miałby być stosowany, w tym wynikających z przepisów proceduralnych w postępowaniach o przestępstwo lub wykroczenie.

Żądanie niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, zwracanie się o taką pomoc do jednostek gospodarczych, organizacji społecznych, jak również w nagłych przypadkach do każdego obywatela o udzielenie doraźnej pomocy, przez SL ma się także odbywać na zasadach określonych w u.p. Są one określone w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 r. w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień (rozdział 7)⁴⁶, wydanym na podstawie delegacji zawartej w art. 15 ust. 8 u.p. Komentowanie uprawnienie ma zastosowanie do wszystkich zadań SL.

Strażnik SL na podstawie art. 47 ust. 2b u.l. jest uprawniony także do dokonywania kontroli podmiotów gospodarczych zajmujących się obrotem i przetwarzaniem drewna i innych produktów leśnych w celu sprawdzania legalności pochodzenia surowców drzewnych i innych produktów leśnych. Czynności w ramach tej kontroli polegają na ustaleniu stanu faktycznego i porównaniu go ze stanem pożądanym, który w razie stwierdzenia nieprawidłowości może spowodować wszczęcie postępowania karnego o przestępstwo lub wykroczenie⁴⁷. Ponadto strażnikowi SL, a także nadleśniczemu, jego zastępcy oraz inżynierowi nadzoru, leśniczemu i podleśniczemu (art. 48 u.l.), wykonującemu obowiązki służbowe na gruntach stanowiących własność Skarbu Państwa zarządzanych przez Lasy Państwowe zgodnie z art. 47 ust. 8 i art. 48 u.l. przysługują uprawnienia: 1) Państwowej Straży Łowieckiej⁴⁸ w zakresie zwalczania

⁴⁴ Dz.U. nr 70, poz. 410, ze zm.

⁴⁵ Dz.U. nr 135, poz. 1132.

⁴⁶ Dz.U. nr 141, poz. 1186.

⁴⁷ Zob. rozdział 5 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2010 r., nr 220, poz. 1447, ze zm.).

⁴⁸ Zob. rozdział 7 ustawy z dnia 13 października 1995 r. Prawo łowieckie (Dz.U. z 2005 r., nr 127, poz. 1066, ze zm.).

kłusownictwa;⁴⁹ 2) Straży Ochrony Przyrody w zakresie przestrzegania przepisów o ochronie przyrody⁵⁰; 3) Państwowej Straży Rybackiej⁵¹ w zakresie kontroli legalności dokonywania połowu⁵².

Zakres zadań strażników SL, polegający na zwalczaniu przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz na wykonywaniu innych zadań w zakresie ochrony mienia – jest skonkretyzowany poprzez odesłanie do stosowanych przepisów materialnego prawa karnego i prawa wykroczeń. Podobnie katalog uprawnień strażników SL i związana z nim możliwość wkroczenia w sferę nietykalności i wolności człowieka – jest określony przede wszystkim w przepisach proceduralnych stosowanych w tych sprawach. Natomiast odpięcie bezprawnych zamachów godzących w dobra chronione przez strażników SL odbywa się także ze stosowaniem w tym celu przymusu bezpośredniego.

⁴⁹ Na temat Straży Łowieckiej zob. np. W. Radecki, *Prawo łowieckie. Komentarz*, Warszawa 2012, wyd. 4, s. 83 i n.

⁵⁰ To uprawnienie jest aktualnie bezprzedmiotowe, ponieważ przepisy regulujące organizację Straży Ochrony Przyrody wygasły w związku z ustawą z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r., nr 3, poz. 21), która weszła w życie z dniem 2 lutego 2001 r. Zob. również W. Radecki, *Prawna ochrona przyrody w Polsce, Czechach i Słowacji*, s. 331 i n.

⁵¹ Zob. art. 2223a ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Dz.U. z 2009 r., nr 189, poz. 1471, ze zm.).

⁵² Na temat eksploatacji ryb zob. np. J. Szczerbowski, *Rybnictwo jeziorne i rzeczne*, Warszawa 1985, wyd. 2, s. 225–237.